

Csikvári F. András:

Mérnökként a technikáról és az emberi lényegről

Hozzászólás, szigorúan magánvélemény

Mérnök vagyok, nem filozófus. Ez egyszerűen azt jelenti, hogy amikor ilyen kérdésekkel találkozom, ösztönösen nem fogalmakból, hanem megfigyelésekből indulok ki. A mérnök azt nézi, mi változik, mi marad állandó, hol vannak a töréspontok, és milyen bizonyítékaink vannak egy-egy állítás mellett.

A vita alapvető kérdése az, hogy a technika fejlődése megváltoztatja-e az emberi lényegünket. Én egyelőre nem látom ezt. Amit látok, az az eszközeink folyamatos fejlődése.

A kőbalta megnövelte a kar erejét. A kerék megnövelte a láb hatótávolságát. A távcső megnövelte a szem képességeit. A számítógép megnövelte a számolási teljesítményünket. A mesterséges intelligencia pedig bizonyos szellemi feladatokban segít bennünket. A technika történetét nézve számomra sokkal inkább folytonosság látszik, mint törés.

Gyakran halljuk, hogy a digitális technika már nem egyszerű eszköz. Lehet, hogy valóban több annál. Kétségtelenül alakítja a gondolkodásunkat, a társadalmat, a világról alkotott képünket. Ebben valószínűleg Heideggernek igaza volt. De abból, hogy több lett, még nem következik, hogy már nem eszköz.

A mai ember ugyanúgy használja a mesterséges intelligenciát, mint korábban a könyveket, a térképeket vagy a számológépet: képességeinek kiterjesztésére. A kiterjesztés mértéke óriási, de a logika ugyanaz.

A technikáról szóló vitákban gyakran idézik Bernard Stieglert, aki szerint a technika maga az emberi lényeg, mindaz, ami nem a biológiai evolúció során jött létre. Számomra ez túl erős állítás.

Ha ugyanis a technika lenne az ember lényege, akkor fel kellene tennünk néhány egyszerű kérdést. Egy újszülött csecsemő, aki még semmilyen technikai tudást nem birtokol, kevésbé ember? Egy súlyos demenciával élő idős ember, aki már nem képes eszközöket használni, kevésbé ember? Nyilván nem.

Ugyanezért nehezen tudom elfogadni, hogy a technika maga lenne az emberi mivolt alapja. **Az ember nemcsak biológiai lény, hanem kulturális lény is.** De innen még nagy ugrás azt mondani, hogy **a technika maga az emberi lényeg.**

Mérnökként én rögtön visszakérdeznék:

- A technika okozza az együttérzést?
- A technika okozza a szerelmet?
- A technika okozza a szülői gondoskodást?
- A technika okozza a szégyent, a büntudatot, a lojalitást?

Nyilván nem.

Ezek jó része sokkal régebbi, mint bármilyen emberi technológia. Sőt, csíráik más emlősöknél is megfigyelhetők.

A technika uralása fontos emberi képesség. Talán az egyik legfontosabb. De nem azonos az emberrel.

A másik kérdés az, hogy egyáltalán mit nevezünk emberi lényeknek. Ha engem kérdeznek, akkor nem azt keresem, mi minden jellemző az emberre, hanem azt, mi különbözteti meg minden mástól.

Az emberi lényeg kérdését én **a különbség** felől közelíteném meg. És itt számomra a legerősebb jelölt a tudat, a tudatos önreflexió. Az a tény, hogy nemcsak érzékeljük a világot, hanem tudunk arról, hogy érzékeljük.

Hogy van belső nézőpontunk. Hogy átéljük a fájdalmat, az örömet, a szépséget, a veszteséget. Hogy képesek vagyunk önmagunkra reflektálni. A technika fejlődése egyelőre ezt nem érinti. Gyorsabban számolunk, többet tudunk, messzebbre látunk, de nem látom, hogy ettől alapvetően más lényekké váltunk volna.

Sokan hivatkoznak Ray Kurzweil szingularitás-elméletére is, amely szerint az ember és a technika végül összeolvad.

Ebben lehet igazság. Tulajdonképpen már most is részben összeolvadtunk a technikával. Szemüveget hordunk, pacemakert ültetünk be, mesterséges ízületeket kapunk, a telefonunk pedig lassan külső memóriánkká válik. A kérdés azonban nem az, hogy összekapcsolódunk-e a technikával. A kérdés az, hogy ettől más lénnyé válunk-e. Nem vagyok biztos benne.

Ha egy implantátum ezerszer jobb memóriát ad nekem, attól még ugyanúgy örülök a gyermekeim sikerének, ugyanúgy gyászolom a szeretteimet, ugyanúgy szorongok a jövő miatt, és ugyanúgy keresem az életem értelmét.

Az emberi tapasztalat alaprétege meglepően állandónak tűnik.

Természetesen van egy pont, ahol minden megváltozhat. Ha egyszer megjelenik egy másik tudatos lény. Ha létrejön egy valóban öntudattal rendelkező mesterséges intelligencia, akkor valóban új korszak kezdődhet. Akkor már nem eszközökről beszélünk, hanem egy új szereplőről. Ez antropológiai fordulat lenne. De még ebben az esetben sem biztos, hogy az emberi lényeg változik meg. Lehet, hogy egyszerűen többé nem mi leszünk az egyetlen tudatos szereplők a színpadon.

Végül engedjenek meg egy utolsó megjegyzést, amelyben ismét a mérnök szól belőlem.

A technikai fejlődés emberre gyakorolt hatásánál sokkal jobban aggodom bizonyos gazdasági és társadalmi folyamatok miatt. Különösen azok miatt, amelyek **exponenciális jellegűek**. A mérnök egyik első tapasztalata, hogy az exponenciális folyamatok sokáig ártalmatlannak látszanak, aztán egyszer csak uralhatatlanná válnak.

Legyen szó adósságról, vagyonkoncentrációról, erőforrás-felhasználásról vagy akár információs buborékokról. Ezekről biztosan tudjuk, hogy léteznek. A tudatos gépek megjelenéséről egyelőre nem.

Ezért miközben érdeklődéssel figyelem a szingularitásról szóló vitákat, továbbra is úgy gondolom, hogy a jelen kor legnagyobb veszélyei nem a jövő hipotetikus szuperintelligenciáiból, hanem a már ma működő exponenciális folyamatokból fakadnak. Lehet, hogy ebben a kérdésben kevésbé vagyok filozófus, mint mérnök. De talán éppen ezért látom így.

Bp, 2026 június